

sodelovanju. Večinoma so bili, tako kot tudi sorodniki in znanci, z objavljenimi zgodbami zadovoljni, le ugotavljali so, da bi lahko k zgodbi še marsikaj dodali. V zadnjem prispevku z naslovom *Glasba, politika in vojna iz perspektive vpletenega* Svanibor Pettan razmišlja o vplivu lastne življenjske zgodbe na preučevanje glasbe ter njene interpretacije v času vojne na območju nekdanje Jugoslavije. Ugotavlja, da različni raziskovalci isto resničnost interpretirajo na različne načine.

Objavljena besedila kažejo na dejstvo, da je biografsko gradivo neizčrpen vir in vsaka zgodba svoje videnje in resnica, prav tako kot je enkraten vsak pripovedovalec. Prispevki potrjujejo pomen zbiranja, objavljanja in obravnavanja življenjskih zgodb in bralcu odpirajo številne (nove) poglede na njihovo zbiranje, urejanje, objavljanje in interpretacijo. Objavljeni prispevki nevomno kažejo na to, da so (vsaj nekateri) slovenski etnologi že veliko storili in razmislili glede zbiranja življenjskih zgodb. Upamo, da bodo prepričali tiste, ki se sprašujejo, čemu sploh služi zbiranje tovrstnega gradiva, in vzpodbudili tiste, ki po zgledu številnih ustanov za zbiranje življenjskih zgodb po svetu razmišljajo o ustanovitvi tovrstne ustanove v Sloveniji.

Nena Židov

VITOMIR BELAJ: *HOD KROZ GODINU, MITSKA POZADINA HRVATSKIH NARODNIH OBIČAJA I VJEROVANJA*. – Zagreb : Golden marketing, 1998, 375 str.

V letošnjem letu je v Zagrebu izšla knjiga dr. Vitomira Belaja, rednega profesorja na Filozofski fakulteti v Zagrebu in predavatelja za primerjalno slovansko mitologijo v Ljubljani, z naslovom *Hod kroz godinu, Mitska pozadina hrvatskih narodnih običaja i vjerovanja*. Gre za novo temeljno delo na področju slovanske mitologije, ki se, kljub podnaslovu, ki poudarja hrvaško izročilo, ne ustavlja zgolj pri njem, ampak zajema vse slovansko, pa tudi indoevropsko izročilo.

Belaj se v svoji knjigi tako metodološko kot vsebinsko naslanja na dela V. V. Ivanova, V. N. Toporova in Radoslava Katičiča, v katerih so ti poskušali rekonstruirati slovansko mitologijo. Ivanov in Toporov sta odločilno spremenila dotedanje poskuse raziskav na področju slovanske mitologije zlasti s svojo knjigo *Issledovanja v oblasti slavjanskih drevnostej iz leta 1974*, v kateri sta v slovanskem izročilu rekonstruirala indoevropski mit o boju boga Gromovnika s svojim nasprotnikom. Drugi, še pomembnejši vir za Belajevo knjigo, pa so bili izsledki Radoslava Katičiča v člankih, ki so izhajali v *Wiener Slawistisches Jahrbuch* in v katerih je Katičič prvenstveno na podlagi južnoslovanskega izročila uspel rekonstruirati vegetacijski mit o Juriju, Perunovem sinu, ki se vsako pomlad (na jurjevo) ponovno vrne v svet živih ter zagotovi plodnost oziroma rodnost.

Belajeva knjiga je razdeljena v tri temeljna poglavja z naslovi *Kozmični*

spor, Organizacija časa in Hoja skozi leto. Preden se loti obdelave teme, pa v uvodu razloži še nekatera bistvena načela raziskovanja slovanske mitologije, na primer pomembnost kriterija primerjalnosti, alopersonažev, alorekvizitov ipd. Razloži tudi termine, kot so bajeslovje oziroma mitologija, mit in obred oziroma obredno dejanje. Obenem tudi utemelji slovansko bajeslovje in navede glavne vire za poznavanje in rekonstrukcijo praslovanskega bajeslovja.

V prvem poglavju o Kozmičnem sporu nato pretežno na podlagi izsledkov Ivanova in Toporova prikaže najprej glavne junake spora, Peruna in Velesa (binarne opozicije med njima, sledi verovanj, ritualov, etimološki aspekt,...), nato pa še mit, ki pripoveduje o njunem sporu. V poglavju o koledarskih sestavih nas najprej seznani z različnimi koledarskimi sistemi (solarnim evroazijskim pastirskim, lunarnim, julijanskim in gregorijanskim koledarjem) in pritruje mnenju Čičerova in Schneeweisa, da je bil praslovanski koledar lunaren. S pomočjo etimologije dokaže tudi pomen dežja oziroma izmenjave sušnega in deževnega obdobja v indoevropskem verovanju. V nadaljevanju tega poglavja prikaže in komentira še poskus ruskega znanstvenika Rybakova, ki je na podlagi arheoloških najdb poskušal rekonstruirati praslovanski koledar. Ta je za začetek novega leta določil 25. december, s čimer se Belaj ne strinja - naslednje poglavje *Začetek leta* nameni prav iskanju dneva, ki je nekoč veljal za prvi dan v letu. Ker so, po virih sodeč, dodajali prestopni mesec pred marcem (namen tega dodajanja meseca vsako tretje leto je bila uskladitev lunarnega leta s sončnim), sklepa, da je bil prvi mesec leta marec. Naslednje vprašanje, ki si ga zastavi, je, kako se je ta praznik imenoval. Na podlagi filološke analize vzhodnoslovanskih obhodnih pesmi valačobnikov, ki hodijo na veliko noč, ter jezikovne analize Belaj sklepa, da se je prvotno ta dan imenoval Velik dan oziroma Velika noč (kajti dan se je po starem verovanju začel ob sončnem zahodu prejšnjega dne) in je v koledarju starih Slovanov nastopil nekje na začetku marca.

Vse dotedanje ugotovitve pa so mu le uvod v naslednje temeljno poglavje knjige, po katerem knjiga nosi tudi naslov: *Hoja skozi leto*. Ker se ta "hoja" seveda začne na začetku leta, je bilo potrebno najprej odkriti, kdaj se je praslovansko novo leto začelo in kje je torej mogoče iskati sledove praslovanskih obredov in tekstov - po Belajevem mnenju so to torej koledniške šege in pesmi, ki so jih še do nedavnega izvajali in govorili v obdobju med božičem in veliko nočjo. Po primerjavi raznih slovanskih kolednic med seboj se izkaže, da je v njih mnogo enakih elementov, na podlagi katerih je Belaj tudi rekonstruiral dogajanje na novoletni dan: na ta dan se je rodil Perunu sin Jarilo/Jurij, ki pa je še istega dne umrl - ponj so prišli Velesovi ljudje (koledniki) in ga odpeljali v Velesov svet - svet mrtvih. Zgodba se nadaljuje spet spomladi, ko se Jurij vrne na svet. Po srečanju z lastno sestro-dvojčico Maro (za katero ne ve, da je njegova sestra) pride med njima do božanske poroke, ki zagotovi na zemlji plodnost in rodovitnost. Ker je božanska svatba prototip vseh svatb v realnem svetu, Belaj v nadaljevanju išče sledove tega mita ne več le v obrednih, temveč tudi v svatbenih

pesmih. In res, pot svatov v nekaterih vzhodnoslovanskih pesmih je povsem enaka poti Jurija, ko prihaja z onega sveta. Tudi v ivanjskih šegah in pesmih se kažejo paralele z mitom, le da se v njih glavni junak imenuje Ivo/Ivan, poudarek pa je, v nasprotju z jurjeviskimi pesmimi, ki so govorile zlasti o prihodu Jurija in njegovem srečanju z Maro, na svatbi glavnih protagonistov mita.

516

Poglavje Ali kdo pozna mlado Galibardo je Belaj posvetil svojemu mentorju prof. Branimirju Brataniću z Oddelka za etnologijo Filozofske fakultete v Zagrebu - v njem je Bratanićeve beležke in izsledke o mladi Galibardi in drevesu sveta vključil v dosedanje rekonstrukcijo praslovanskega mita o bogu vegetacije. V poglavju Kako je Bog hodil po cesti Belaj najde paralele mitu o božanskih dvojčkih tudi v latvijskih dajnah o Jumisu (z analogijami tudi pri Belorusih, Rusih in Mordvinih). Ljubezenska zgodba med Jurijem in Maro, s tem pa tudi vegetacijski mit, se konča s smrtjo brata in sestre - ko Ivo/Jurij Maro zapusti, se mu Mara maščuje in ga ubije. V pesmih Jurij nastopa kot žrtev v podobi konja (Jurij se pojavlja pravzaprav v podobi konja oziroma morda neke vrste kentavra - pol konja - pol človeka). Gre za kozmogonsko konjsko žrtev, ki jo najdemo na primer tudi v vedskem izročilu, ki zagotavlja obnovev celotnega kozmosa. Jurijevi smrti sledi smrt Mare, ki se na koncu življenja izenači s Smrtjo, in jo v pesmih in obredih (zlasti na Češkem, Slovaškem in Poljskem) odnašajo iz vasi ter navadno vržejo v potok. V zadnjem poglavju se kritično odzove še na interpretacijo badnjaka ruskih znanstvenikov Ivanova in Toporova in poda svojo interpretacijo te šege.

Belajeva knjiga v nekem smislu torej povezuje vse dosedanje izsledke na področju slovanske mitologije v celoto, vendar o njej ne moremo govoriti kot o kompilaciji - poleg nekaterih povsem avtorskih poglavij in lastnih dognanj je vrednost Belajevega doprinosa zlasti v povezavi vseh teh izsledkov v celoto, v logično zgodbo. Kot pravi Belaj sam, je dela še veliko, vrednost *njegovega* dela pa je v tem, da je "v razpravo vnesel nove elemente, posebej s tem, da je poudaril sintagmatski aspekt mitske zgodbe in jo trdneje povezal z novejšimi ljudskimi običaji." Seveda pa je vrednost njegove knjige še večja: je pravzaprav učbenik slovanske mitologije - zbirka dosedanjih dognanj in hkrati tudi učbenik, ki uči, kako se lotevati raziskav na področju slovanske mitologije.

Mirjam Mencej

MESS: MEDITERRANEAN ETHNOLOGICAL SUMMER SCHOOL. VOL. 2, PIRAN/PIRANO, SLOVENIA 1996 (uredila Bojan Baskar in Borut Brumen). - Ljubljana : Inštitut za multikulturne raziskave, 1998, 243 str.

Tisti, ki vse vedo in jim je vse že od nekdaj jasno, te knjižice ne bodo vzeli v roke. Tisti, ki vse vedo in jim je vse jasno pa bi radi za nameček svojo jasnost vcepili tudi drugim, jo bodo sicer vzeli v roke in jo temeljito pregledali (ne nujno, da tudi prebrali), potem pa se bodo zgražali nad kakšno povsem obrobno